

den för sig bjuder i sakens natur grundade skäl, sådane icke den nu gällande fördelningen kan uppvisa.

J. V. S.

45 MENSKLIGA UTVECKLINGENS HISTORIA.

Litteraturblad n:o 2, februari 1856

Föga finnes en mera omfattande titel för något författareskap. Sjelfva begreppet om en historia öfver menniskoanden, menskligheten, menskliga bildningen är jemförelsevis ny; och man finner, att det redan fordrats en hög grad af utveckling, för att uppfatta historien såsom något sammanhängande helt, icke blott såsom en rad af tilldragelser. Fransmannen Michelet fästade uppmärksamheten på Italienaren Giovanni Battista Vico såsom den, hvilken i sina 1725 utgifna »Principer för en ny vetenskap» o. s. v. först skulle uppfattat historien ur synpunkten af en menskliga bildningens historia. Men detta skedde långt efter det Herder uppträdde och i »Ideen zur Geschichte der Menschheit» gifvit exemplet för en sådan storartad betraktelse. Vico's åsichter äro också enligt den föreställning Michelet om dem ger i sin »Introduction à l'histoire universelle» ganska obestämda och sväfvande, och han har icke ens försökt en framställning af bildningens historia, utan endast utkastat några ideer rörande en sådan uppfattning af historien. 10

Äfven efter Herder har knappt någon annan utom Tyskland försökt sig i en historisk betraktelse af samma omfattande art. Man torde näst Friedr. Schlegel's och Hegels »Philosophie der Geschichte» föga påfinna något annat liknande, än Guizot's »Histoire generale de la civilisation Européenne». Det djerfvaste försök till en historiens filosofi *in nuce* utgör Gervini ryktbara »Einleitung zur Geschichte des neunzehnten Jahrhunderts». 20

Så mycket mera öfverraskande är det, att bland Svenska litteraturens nyaste alster finna ett arbete i denna väg, nemligen:

MENSKLIGA UTVECKLINGENS HISTORIA, ÖFVERSIGT AF N. IGNELL. D. I. H. 1. STOCKHOLM 1855.

af hvilket enligt tidningsnotiser äfven första delens andra häfte redan utkommit. 40

Hvar och en förstår ungefär, hvad som med menskliga bildningens eller utvecklingens historia menas. Man inser, att det i en sådan mindre blir fråga om historiska tilldragelser än om händelsernas grund, de historiska folkens öfvertygelser och seder samt om dessas framträdande i lagar och institutioner. Det är sedan en sak för snillet och den filosofiska blicken, att uppfatta sambandet mellan skilda nationers och tidsåldrars intellektuella och sedliga ståndpunkt samt den allmänna fortgången i dessa hänseenden.

Det är en till sägen vorden regel, att historieskrifvaren bör låta händelserna tala. Men i sjelfva verket är en sådan historiens bok stum och sluten, i hvilken man endast lärer, huru kriget förde till freden och freden ammade kriget, och ser regenter, ministrar eller fältherrar uppträda såsom krigenas och fredslutens upphofsmän, der eljest kedjan af orsaker och verkningar skulle brista. Man kan säga, att dessa 50

egentligen såkallade händelser, för sig framställda, spela på händelsernas yta; och likväl har historieskrifningen intill senaste tid vanligast stadnat vid skildringen häraf, och den historiska undervisningen går ännu sällan djupare, än till sagde yta. Detta förhållande har utan tvifvel sin grund deri, att öfvertygelsernas och sedernas makt först vid en högre utveckling mera bestämdt framträder. Man kallar denna makt i vår tid den allmänna opinionens. Och man har icke längesedan sett ett i sitt slag ensamt erkännande af densamma. Vi tala om den så plötsligt från en betydelselös ställning till representant för ett mäktigt folk upphöjda Franska kejsarens vädjande till denna opinion, såsom den afgörande instansen äfven i internationela frågor. Nyare historien visar oss alla dagar exempel på ett sådant vädjande från styrelserna till folken, men blott i frågor, som särskildt rört dessa och deras inre samhällsförhållanden, och då äfven förklaringar framstått, åsyftande att i afseende å förhållanden till andra nationer upplysa och leda opinionen, har dennas vikt genom dem blifvit endast tyst förutsatt och medgifven. För första gången deremot, skulle vi tro, har fredsvännernas som drömmar ansedda förslag om en folkens förlikningsdomstol blifvit i det påpekade yttrandet erkänt såsom praktiskt, ja än mer såsom redan förverkligadt, ehuru icke i den form fredsvännerna uppställt detsamma.

Men allteftersom öfvertygelsernas och sedernas betydelse i världshistorien mer och mer framträdt, har historieforskningen blifvit ledd att uppsöka spåren af deras verksamhet äfven för de tider, då folken skenbart voro viljelösa redskap för sina ledares planer, då en regents eröfringslystnad eller en familjs arfsanspråk, öfverhufvud vissa individers beräkningar, nytta, upphöjda tänkesätt eller dåliga böjelser och passioner synts skapa nationernas öden. Och man finner der alltid ett på djupet verksamt lif i vetande och sed, hvilka tillvexa och ombildas, ofta jemförelsevis oberörda af de yttre politiska tilldragelserna, men åter tvingande dem och deras ledare in på banor, om hvilka de senares vishet icke ens kunnat dröma.

För kulturens gång från det ena folket till det andra hänvisar dock redan den yttre politiska historien på en ordning, hvilken hvarje historiskt kompendium känner. Bildningens fortgång från Asien till Grekland, från Grekland till Rom, från Rom till de Romaniska folken, från dem till de Germaniska, från dem åter till östra Europas stammar och jemte dem till öfriga verldsdelar, denna dess gång är den allmänt kända och erkända. Detta är det yttre af saken. Det inre är, att begripa, hvad som öfvergått från nation till nation, från stam till stam, från den ena tidsåldern till den andra, och hvad det i sin nya form blifvit. Uppfattningen häraf utgör, hvad man kallat historiens filosofi, civilisationens, bildningens, den menskliga utvecklingens historia.

Att skrifva den politiska världshistorien är ett verk, som ingen numera lärer åtaga sig annorlunda, än såsom blott förtecknare af författares af specialhistorier uppgifter och meningar. Författandet af en allmän kulturhistorie är ett icke mindre omfattande företag, öfverstigande hvarje människas förmåga, om arbetet skall byggas på egen forskning och pröfning. Man får alltså anse för afgjort, att de data, ett sådant arbete innehåller, äro antagna på god tro, och att för dess författare i detta hänseende endast återstår, att göra sig bekant med det nyaste och bästa, som angående hvarje folk och tidevarf blifvit skrifvet. Hans egentliga arbete är, att så sammanställa dessa data, att i deras historiska följd på hvarandra en verklig utveckling tydligt och otvunget framstår för läsarens blick.

Denna framställning kan vara så att säga ointresserad, så att den utan hänsyn till utvecklingens mål endast söker uppvisa, hvilka framsteg menskligheten från tidevarf till tidevarf gjort inom de skilda sfererna för andens lif, i religiösa föreställningar och Gudsdyrkan, i vetenskap och konst, i begrepp om rätt och orätt, familjelif, lagstiftning och lagskipning, näringar och sociala inrättningar, i politiskt samhällsskick och internationela förhållanden. Af denna art är Guizot's ofvannämnda arbete, som dessutom mera än kanske behöfligt förtäljer egentlig politisk historie, och mindre än önskligt afbildar tänkesätt och seder. Eller kan framställningen, såsom hos Hegel, jemnt visa oss det mål, hvartill menskligheten sträfvar, och till detta hänföra alla menniskoandens historiska yttringar och skapelser.

10

Historien är frihetens värld. I den råder icke såsom i naturen ett oföränderligt enahanda, utan hvarje folk, hvarje tidevarf företer något nytt och egendomligt, som hos intet föregående folk eller tidevarf funnits. De politiska vexlingarne, det yttre af händelserna är ofta skenbart detsamma på olika tider. Regeringssätt vexla, krig föras, freden slutas. Men äfven i allt detta röjes en fortgång till något nytt. Fornverlden kände icke de statsförfattningar, nutidens bildning och behof framkallat, den visste icke af en krigföring för fredens intressen och af fredsslut, som icke blott reglera rikenas gränser och erkänna folkens oafhängighet af hvarandra, utan öppna nya vägar för ömsesidig fredlig beröring dem emellan och för civilisationens utbredande öfverhufvud. Än mer i det inre, i öfvertygelser och sed, i lagar och sociala inrättningar erbjuder hvarje ny tid en helt annan anblick, än alla föregående. Det är isynnerhet med afseende å allt detta, man måste anse menniskoanden var outtömlig på nya skapelser och ega en obestämd framtid för sin utveckling.

20

När sålunda menskliga andens verk vittna om en ständig fortgång till det nya och förut okända, synes den uppfattning ligga nära, att menniskan endast i sina verk lärer känna sig sjelf, sin egen andes väsende. I sjelfva verket är också vår andes vetande om sig sjelf en frukt af mensklighetens historiska uppträdande. Vi kunna icke veta, hvad menniskoanden är, förrän vi lärt känna, hvad han i världshistorien varit och verkat. Och då historien är handlingens värld, dess företeelser äro den menskliga viljans verk, så uppenbaras i henne närmast den fria viljans art, menskliga friheten blir i henne objektiv, får en tillvaro, som gör dess sanna väsende åskådligt. Denna tillvaro har den fria viljan i familjen, i samhället, i staten, så att individen endast inom dem och i deras tjänst kan veta sin frihet. Man kallar denna frihetens objektiva tillvaro de sedliga makterna. De äro till utom individen och lägga band på hans godtycke, men de lefva inom honom och frigöra hans vilja, då han i dem erkänner det rätta och verkar för dettas bestånd och förkofran på jorden.

30

40

När derföre Hegel i sin »Historiens Filosofi» betraktar historien såsom fortgången af menniskoandens arbete att förverkliga sin frihet, att sålunda blifva medvetande af sin fria vilja såsom den sedliga världsordningens makt, så är väl detta den högsta men tillika den mest allmänna och abstrakta synpunkt, ur hvilken mensklighetens utveckling kan uppfattas. Samma betraktelsesätt finnes dock i grunden redan hos Herder, ehuru begreppet humanitet eller sann mensklighet, hvarunder han uppfattar utvecklingens mål, är mera sväfvande och obestämdt.

50

Tänker man närmare på saken, så finner man, att frihetens förverkligande, den sedliga världsordningen, den sanna menskligheten icke

kan eller får fattas såsom ett mål framom hvarje tidpunkt i historien, såsom ett ändamål för hvars förverkligande den hittills förflutna historien blott vore ett medel. Ty sedlighet och mensklighet blefve sålunda ett oupphinneligt ideal, som aldrig egt eller framdeles skall ega någon tillvaro. Tvärtom är det förnuftiga i den historiska betraktelsen att inse och erkänna, att sedligheten och menskligheten varit verklig i hvarje tid; och historiens filosofi har således att uppvisa, hvori det sedliga och sannt menskliga i hvarje tids och hvarje folks öfvertygelser, seder och institutioner bestått, hvori alltså fröet till mensklighetens vidare utveckling för hvarje tid funnits. Öfverhufvud har också detta varit alla deras sträfvande, hvilka sökt framställa mensklighetens historia. Äfven Fr. von Schlegel, som fäster stor vikt vid sin uppfattning af mensklighetens historia såsom ett sträfvande att återställa det ursprungligen förlorade Gudsbelätet hos menniskan, kan i sjelfva verket icke komma till någon annan framställning. Mensklighetens tidigaste historie är såsom barnets första medvetande höljd af glömskans slöja. Om man föreställer sig, hvad under densamma döljes, såsom ett fullkomlighetens tillstånd eller såsom en verldsperiod, då inset menskligt medvetande på jorden fanns, är för den historiska betraktelsen jemförelsevis likgiltigt. Historien vittnar tillräckligt om ett mensklighetens fortskridande till allt rikare former för sin tillvaro. I jemnbredd med begreppet om menskligheten, föreställningarne om människans bestämelse och mensklig fullkomlighet, stiger äfven sättet för den sedliga verldsordningens tillvaro; och uppfattningen af denna fortgång utgör den filosofiska betraktelsen av verldshistorien.

Att Herr Ignell, den Svenska öfversättaren af Hegel's »Historiens Filosofi», ger ut ett eget arbete af lika syfte, visar redan, att han är sinnad i detta arbete gå sin egen sjelfständiga väg. Hegel's berömda arbete är jemförelsevis kort, innehåller en framställning af endast de mest utmärkande data i folkens lif och de mest egnade att visa, huru menniskoanden gradvis frigjort sig från yttre och inre tvång. Sjelfva den skarpa uppfattningen af historiens mål, af den historiska processens betydelse, betingar en sådan framställning, i hvilken reflexionen, begripandet, icke förtynges och förvirras af omfattande skildringar. Hr Ignell deremot synes hafva fattat sin uppgift annorlunda, så att hos honom skildringen är hufvudsak, medan reflexionen endast tillkommer såsom en kort ledning för läsaren att uppfatta betydelsen af det skildrade. Han har också varit i tillfälle att t. ex. rörande China och Indien, hvilkas folk i detta första häfte skildras, begagna nyare arbeten, genom hvilka kunskapen om dem blifvit riktad och äldre bristfälliga eller origtiga åsigter om deras traditioner och kulturtillstånd rättade. Såsom arbetets hufvudsyfte anger Förf. framställningen af människans allt klarare medvetande om Gud och sitt eget väsende, hvarjemte han i detsamma viss visa, »hvad menniskan före kristendomen varit samt hvad hon genom honom blifvit och måste blifva».

Genom denna mindre abstrakta uppfattning af den menskliga utvecklingens resultat och genom den utförligare skildringen är boken egnad för en större krets af läsare. De få reflexioner Förf. bifogar till framställningen af de särskilda folkens religiösa föreställningar, sedlära och samhällsskick m. m. äro väl icke öfverraskande djupsinniga men vanligast väl tänkta och sanna. För skildringen äro de nyaste och bästa skrifter begagnade, så att denna del af arbetet i Svensk skrift är något lika nytt, som hela företaget öfverhufvud. Här och der synes väl materialets rikedom hafva vållat, att Förf. egnat mindre uppmärksamhet åt formen, åt framställning och stil. Men dessa inadvartenser äro

jemförelsevis obetydliga, och skildringen är öfverallt rask och liflig, fängslande både genom innehållet och genom det allvar och den kärlek, Förf. egnat åt sitt ämne. Öfverhufvud är det skildringen, som i detta häfte mest tilldrager sig läsarens intresse; hvaremot Förf:s åsichter och bedömanden först, sedan arbetet längre framskridit, kunna rätt vinna utrymme och större betydenhet.

Vi hafva nämnt, att häftet omfattar de Asiatiska folkens historie och Egyptiernas. Mest utförligt och med förkärlek är framställningen af de Ost-Asiatiska folkens, Kinesernas och Hinduernas kultur behandlad. Såsom känt röjas endast svaga spår af den Hinduiska kulturens inflytande på de älsta folk, Egyptier, Perser, Greker, hos hvilka man är van att uppsöka den Europeiska bildningens första frön. Om Kina visste den Grekiska fornverlden ingenting. Och likväl fanns både i Indien och Kina en långt framskriden kultur redan på den tid, Grekland ännu var vildmark. Det måste alltid blifva svårt att till sitt rätta värde uppskatta en sådan kultur, som icke stått i beröring med mensklighetens allmänna, och som derföre äfven sjelf jemförelsevis stadnat i sin utveckling. Hr Ignell vet också att säga föga annat om denna kultur, än att framställa den som ett afskräckande exempel för samtid och efterverld.

Vid bedömandet af sagde folks ställning till den menskliga utvecklingen, bör dessutom ihågkommas, att, emedan de i början af sin historia stå utom allt samband med vesterns kulturfolk, den bildningskrets, de tillhöra, bör betraktas för sig och deras andliga lif derföre icke får mätas ur den Europeiska civilisationens synpunkt. Det blir så alltid en lärorik anblick, att skärskåda denna egendomliga form af mensklig utveckling; och man nödgas medgifva, att den i många hänseenden företer en öfverensstämmelse mellan lära och lefverne, som man förgäfvos söker hos de kristna folken, hvarföre så väl läran i vissa punkter väl kan täfla med det mest skarpsinniga, man hos vesterns folk finner, och lefvernet i flera hänseenden kan fullt mäta sig med det sedliga skicket hos många vesterns nationer.

Det har blifvit ett allmänt sätt att tala, att Kineser och Hinduer än i dag äro, hvad de voro för tvåtusen år tillbaka. Vår författare hyllar äfven denna åsigt. Hvad vi varit i tillfälle att om dem lära, synes dock vittna, att detta icke precis är förhållandet. Det är t. ex. högst osäkert att bedöma Hinduernas kultur efter det uråldriga kastväsendets naturliga följder, då man vet att Buddhaismen, som äfven der är vida utbredd, intet kastväsende erkänner. Äfven muhammedanska väldet måste i Indien hafva lemnat märkbara spår efter sig, då äfven sedan dess fall större delen af landets nuvarande befolkning bekänner sig till den stora profetens lära. Slutligen har Europas, synnerligast Englands inflytande på folkets bildning under senaste århundradet säkert icke varit ringa. Hr Ignell förbigår helt och hållet denna viktiga del af undersökningen. Han anför och bedömer öfverhufvud endast läran i de för Europeerna bekanta urkunderna, men synes glömma, att ett sådant bedömande måste leda till lika osäkra resultater, som om man ville lägga bibeln till grund för uppfattningen af den Europeiska bildningens närvarande ståndpunkt. Om Kina gäller till en del samma anmärkning. I allmänhet kan man påstå, att tiden ännu icke är inne att bedöma, hvilket värde för den allmänt menskliga bildningens fortgång de ifrågavarande kulturformerna ega. Ingen kan ännu säga, hvilken form den Europeiska bildningen, öfverflyttad till de Ostasiatiska folken, skall antaga, eller hvilken återverkan deras årtusen gamla kultur skall på denna bildning utöfva. Deras historia är med ett ord ännu icke

10

20

30

40

50

afslutad; och såsom en närmare bekantskap med dem troligen skall visa, att deras kultur icke varit så oföränderlig, som man vid en flyktig blick på densamma är fallen att antaga, så skall äfven en framtid ådagalägga, att äfven för dem ännu denna framtid finnes.

Härmed vilja vi dock icke frånsäga Hr Ignells arbete och hans skildring af dessa folk dess stora värde. Tvärtom anse vi arbetet vara ett af de mest förtjenstfulla den nyare Svenska litteraturen har att uppvisa; och de flesta läsare skola i detsamma finna ett helt nytt blad af historiens bok för sig uppslaget.

10 Vårt blads ringa utrymme gör det svårt att ur arbetet låna något utdrag. Men äfven med fara att åt ämnet egna några sidor för mycket upptaga vi har nedan Hr Ignells skildring af Buddhaismen, af denna föga kända lära, som så underbart fångslat hundradetal millioners öfvertygelse och vida mera än Brahmanernas och Konfutzes läror gjort dem tillgängliga för kristendomen och Europas civilisation.

J. V. S.

20 46 SIR JOHN FRANKLIN OCH HANS MANSKAP. *Litteraturblad n:o 2, februari 1856*

Vi anförde i senaste nummer, att Dr. *Rae*, i Hudsons Companiets tjänst, på en 1854 företagen resa till Nordamerikas norra kust, af Eskimoerna erhållit underrättelser, som synas gifva vid handen, att åtminstone en del af Franklins folk hunnit kusten och der förgåtts af hunger. Detta dessa modiga mäns så sorgliga öde, enligt de inhemtade underrättelserna försvaradt af än mera beklagansvärda omständigheter, är likväl ännu icke till fullo bekräftadt; men tyvärr synes ganska litet tvifvel på berättelsens sanning återstå.

30 I Dickens förträffliga Household Words finna vi under ofvan anförda titel ett aftryck af Dr. *Rae*'s reseberättelse, daterad: York Factory Hudsons Bay 1:sta Sept. 1854. Dr. *Rae* har sedermera besökt London och 1855 afgått på en ny undersökningsresa, med hvilken alltså den här ifrågavarande icke får förvexlas. Berättelsen ehuru intressant är likväl för vidlyftig, för att i dess helhet här intagas. Vi nödgas derföre lemna läsaren blott en kort öfversigt af densamma jemte spridda utdrag, hvilka vi skola utmärka genom citationstecken. Vi hoppas, att läsaren icke skall ledsna vid, att finna detta ämne utgöra

40 en stående artikel i bladet, så länge ännu något nytt angående detsamma kan inhemtas.

Läsaren erinrar sig ur berättelsen om expeditionerna till Franklins räddning i senaste nummer, att man vid sina undersökningar från första stund lemnade åsido trakten närmast norrom Hudsons viken, emedan man trodde sig veta, att Franklin'ska expeditionen lyckligt passerat Lancaster-sundet, hvilket äfven senare genom upptäckten af expeditionens första vinterläger på ön Beechey bekräftades. Endast lady Franklin vidhöll enträget den åsigt, att spåren efter hennes man och hans folk borde sökas söderom nämnda sund och Barrowkanalen,

50 dit hon äfven dirigerade de fartyg, som af henne och hennes vänner utrustades, såsom Prince Albert, under kapten Forsyth 1850 och under löjtnant Kennedy 1851. Med smärta erfar man nu, att den trogna makans aningar icke bedragit henne, och att just denna oundersökta trakt var den, dit de räddade af Franklinska expeditionen tagit sin tillflykt – om nemligen *Rae*'s erhållna underrättelser besanna sig.